

PRIPOROČILA O NAČINIH OBRAČUNA OBRESTI ZA POSLE S PREBIVALSTVOM

I UVOD

Ta dokument vsebuje priporočila bankam in hranilnicam (v nadaljevanju se uporablja skupen izraz banka) o najprimernejših oziroma privzetih načinih obračuna obresti za posle s prebivalstvom.

Namen priporočil je poenotenje načina obračuna obresti in s tem doseganje večje preglednosti pri poslovanju bank.

Priporočila definirajo najprimernejši način, ki naj postane privzeta dobra praksa.

Banke dosledno uporabljajo navadno obrestovanje, sicer mora banka to posebej razkriti.

II SPLOŠNA DOLOČILA¹

Opredelitev izrazov in pojmov

Obročni način odplačevanja pomeni ločeni plačili glavnice (tipično vsakič enak znesek kot ustrezen del začetnega stanja dolga) in obresti.

Anuitetni način odplačevanja je odplačevanje, pri katerem kreditojemalec dolg odplačuje v enotnem znesku, iz katerega se najprej pokrijejo obresti za obdobje med dvema plačiloma, ostanek zneska pa pomeni razdolžnino, za katero se dejansko zmanjša njegov dolg.

Dekurzivne obresti so tiste obresti, pri katerih je osnova za izračun začetna glavnica in ki jih običajno obračunavamo po preteku ustreznega obdobja za nazaj. Če ni drugače določeno, je beseda obresti sinonim za dekurzivne obresti.

Diskont je postopek, pri katerem iz dane končne vrednosti glavnice izračunamo njeno sedanjo (zmanjšano) vrednost, torej vrednost glavnice ob določenem terminu pred njenim dejanskim dospeljem.

Kapitalizacijsko obdobje je obdobje med dvema zaporednima obračunoma obresti. Osnovno kapitalizacijsko obdobje je eno leto.

Obresti so nadomestilo za uporabo določenega zneska denarja, ki ga je upnik za določeno obdobje prepustil dolžniku.

Obrestna mera je sorazmerni faktor, ki pove, koliko denarnih enot nadomestila plačamo za vsakih 100 denarnih enot glavnice, ki smo jo uporabljali eno kapitalizacijsko obdobje. Če ni posebej drugače določeno, pomeni izraz obrestna mera tisto sestavljeno nominalno letno obrestno mero, po kateri se dejansko izračunajo obresti.

¹ Nekatere definicije so uporabljene po: mag. Jože Andrej Čibej: Kako banke računajo obresti, ZBS, 1998.

Proporcionalna oziroma relativna obrestna mera je obrestna mera, pri kateri se za pogostejšo (na primer polletno, četrletno, mesečno ali dnevno) kapitalizacijo uporabljajo obrestne mere, ki so tolikokrat manjše od letne obrestne mere, kolikorkrat je kapitalizacijsko obdobje krajše od enega leta dni.

Vodilna obrestna mera je obrestna mera, ki jo uporablja Evropska centralna banka za operacije glavnega refinanciranja, ki jih je opravila pred prvim koledarskim dnevom zadevnega šestmesečnega obdobja.

Zakonska zamudna obrestna mera (ZOM) je predpisana z Zakonom o predpisani obrestni meri zamudnih obresti (ZPOMZO-1 – UPB1, Uradni list RS, št. 11/07) kot obrestna mera zamudnih obresti, ki je ob upoštevanju določbe (d) točke prvega odstavka 3. člena Direktive 2000/35/Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. junija 2000 o boju proti zamudam pri plačilih v trgovinskih poslih (UL L št. 200, z dne 8. 8. 2000, str. 35), vodilna obrestna mera, povečana za 8 odstotnih točk. Velja za šestmesečno obdobje, ki se začne s 1. januarjem oziroma 1. julijem. Minister, pristojen za finance, objavi višino tako določene predpisane obrestne mere zamudnih obresti in vse spremembe v Uradnem listu RS. Ob izdaji teh priporočil je v veljavi predpis Višina predpisane obrestne mere zamudnih obresti (Uradni list RS, št. 02/08).

Obrestne mere

Če ni v pogodbi posebej določeno drugače, je treba pogodbeno obrestno mero skladno s temi priporočili razumeti kot nominalno obrestno mero, ki v celoti izraža pričakovanja lastnika kapitala glede odmene za uporabo njegovih sredstev in ne dovoljuje dodatnih prevrednotenj na račun inflacije ali drugih ekonomskih pojavov, ki vplivajo na realno vrednost denarja. Izražena je lahko bodisi kot:

- enovita (z eno številko zapisana) nominalna obrestna mera ali kot
- sestavljena (skupna) nominalna obrestna mera (vsota referenčne obrestne mere in obrestnega pribitka).

Referenčne obrestne mere so tržne obrestne mere, ki se uporabljajo kot izhodišče za določanje sestavljenih nominalnih obrestnih mer za posamezne bančne storitve. Običajno so to medbančne obrestne mere (EURIBOR, LIBOR) ali druge referenčne obrestne mere, ki so javno objavljene. Ob njihovi navedbi banka jasno navede tudi njen tip (na primer 1-, 3-, 6- ali 12-mesečni EURIBOR ali LIBOR) in na katero denarno enoto, ročnost oziroma drug dejavnik, ki vpliva na njeno višino, se veže. Ugotavljanje in prilagoditev vrednosti referenčne obrestne mere (dan in tip) morata biti vnaprej jasno določena, sicer se mora upoštevati vsaka sprememba referenčne obrestne mere v dogovorjenem obdobju obrestovanja.

Banka zagotovi, da je določljivost obrestne mere vezana na objektivne dejavnike. Objektivni so dejavniki, na katere stranki ne moreta vplivati in ki jih lahko kdor koli preveri in potrdi ter na podlagi katerih je mogoče enolično določati tudi končno višino obrestne mere.

Letne obrestne mere so izražene najmanj na dve decimalni mesti v odstotnem zapisu, obrestne mere za krajša obdobja pa tako natančno, da je pri preračunu na letno raven zagotovljena predvidena natančnost letne obrestne mere.

Obrestovalni faktorji se izkazujejo na najmanj štiri decimalna mesta, praviloma pa z osmimi decimalnimi mesti v klasičnem desetiškem zapisu. Pri zaokroževanju obrestnih mer ter iz njih izpeljanih obrestovalnih faktorjev se uporablja matematično načelo.

Zapadlost obresti

Datum, ko obresti zapadejo v plačilo (valuta), je enak datumu, ko se konča obračunsko obdobje, lahko pa je pogodbeno dogovorjeno poznejše plačilo. Kot dan plačila lahko nastopi kateri koli dan, razen sobote, praznika ali dela prostega dne, v skladu z zakonom, ki ureja praznike in dela proste dni v Republiki Sloveniji. Pri poznejšem plačilu obresti mora biti v pogodbi vnaprej določen plačilni rok, v katerem ne tečejo obresti, ali pa mora banka opozoriti, da so obresti od konca obračunskega obdobja do dneva plačila obresti vključene v izračun.

Štetje dni za obračun obresti

Praviloma se pri določanju začetka in konca obdobja za obračun obresti šteje prvi dan od začetka posla, zadnji dan pa ne.

Praviloma se pri obračunu obresti šteje dejansko število dni po koledarju, z upoštevanjem dejanskega števila dni v letu (K, 365/366).

V pogodbi mora biti natančno opredeljen uporabljeni način štetja dni. Banka mora komitentu razkriti posledice izbire vsakega drugega načina štetja dni, kot je opisan v prvih dveh odstavkih tega razdelka.

Priporočljivo je, da banka pri predračunavanju (za primer izračuna anuitete pri kreditu) uporablja metodo (30, 360) oziroma izračun anuitete z mesečno kapitalizacijo (glej matematično formulo v razdelku »Anuitetni način«).

Interkalarne obresti

Interkalarne obresti so obresti, ki se za vsak del izkoriščenega kredita posebej (tranšo) obračunajo za obdobje od črpanja (porabe) tega zneska do začetka odplačevanja kredita. Interkalarne obresti morajo biti izračunane enako kot kreditne obresti in po pogodbeni obrestni meri.

Zapadlost interkalarnih obresti je na dan prenosa kredita v odplačilo. Za poravnavo interkalarnih obresti se uporabljata predvsem dva načina:

- interkalarne obresti se lahko poravnajo na dan črpanja v diskontiranem znesku, ki je lahko plačan z nakazilom ali s pobotom iz kredita, po enaki metodi računanja obresti in po pogodbeni obrestni meri,
- interkalarne obresti se plačajo na dan prenosa kredita v odplačilo.

Pogodbeni stranki se lahko dogovorita tudi za poravnavo s povečanjem glavnice kredita za znesek interkalarnih obresti ob prenosu kredita v odplačilo. Način poravnave interkalarnih obresti mora biti v pogodbi natančno določen.

Dekurzivno in anticipativno obrestovanje

Z vidika osnove za izračun obresti (v praksi pa tudi trenutka, v katerem obračunavamo obresti) ločimo: dekurzivni in anticipativni način obrestovanja.

Dekurzivne obresti so tiste obresti, ki jih načelno obračunavamo šele po preteku ustreznega obdobja za nazaj. Izhodišče za računanje obresti pri dekurzivnem obrestovanju je začetna vrednost glavnice.

Pri anticipativnem obrestovanju se obresti obračunajo in odvzamejo od glavnice že na začetku obrestovalnega obdobja (kapitalizacijskega obdobja). Izhodišče za računanje obresti pri

anticipativnem obrestovanju je končna vrednost glavnice, to je vrednost ob koncu kapitalizacijskega obdobja. Pri vseh anticipativnih poslih mora biti eksplicitno navedeno, za kakšen obračun obresti gre. Če take navedbe ni, ima komitent pravico zahtevati obračun obresti z upoštevanjem zakonitosti dekurzivnega izračuna.

Anticipativno obrestovanje naj se uporablja le pri finančnih instrumentih, kjer je tako obrestovanje običajno na osnovi splošno sprejete bančne prakse. V predstavitvenem gradivu finančnih instrumentov (prospektu) mora biti tak način obrestovanja ustrezno razkrit.

Kapitalizacijsko obdobje

Kapitalizacijsko obdobje je obdobje med dvema zaporednima obračunoma obresti; ob koncu kapitalizacijskega obdobja lastnik glavnice pridobi pravico do razpolaganja z obrestmi. Osnovno kapitalizacijsko obdobje je eno leto. Če kapitalizacijsko obdobje ni eno leto, mora biti to dejstvo razkrito v pogodbi.

Uporaba navadnega obrestnega računa pri plačilu obveznosti prej kot v enem letu pomeni uporabo proporcionalne ali relativne obrestne mere, ustrezne obresti so lastniku kapitala na voljo prej kot v letu dni, zato je dejanska (»efektivna«) obrestna mera avtomatično večja od pogodbene letne obrestne mere.

Zamudne obresti

Zamudna obrestna mera je zakonska zamudna obrestna mera, če ni s pogodbo drugače določeno. Dejstvo, da od zapadlih in še neplačanih obresti upnik ne sme zaračunavati obresti, pove, da se zamudne obresti računajo po navadnem obrestnem računu.

Procesne obresti

Procesne obresti so zamudne obresti od vseh dospelih neplačanih obresti in tečejo od dneva vložitve zahtevka za plačilo na sodišču. Za obračun procesnih obresti se uporablja zamudna obrestna mera in navadni izračun obresti.

Predčasno plačilo anuitete in predčasno dokončno poplačilo kredita

Pri predčasnem plačilu anuitete se ta obrestuje po enaki obrestni meri kot kredit, najpozneje od dneva prispetja plačila v banko do dneva pogodbene zapadlosti anuitete. Valuta plačane anuitete pri obračunavanju obresti je torej datum njenega dejanskega plačila.

Pri predčasnem dokončnem poplačilu kreditov občanov se izdela obračun obresti po stanju na dan zadnjega obračuna z upoštevanjem vseh poslovnih dogodkov in z upoštevanjem štetja dni od dne zadnjega obračuna do dne dokončnega poplačila kredita.

Predčasno izplačilo depozita

Pri predčasni prekinitvi pogodbenega razmerja se pri obrestovanju v obdobju, ki mora po pogodbi preteči do dokončne razvezave sredstev, uporabi zadnja dogovorjena obrestna mera vse do izteka odpovednega roka oziroma dneva izplačila vloge.

III MATEMATIČNE FORMULE, UPORABLJENE PRI OBRAČUNU IN PLAČILU OBRESTI

Načini obračuna obresti

Obresti se praviloma računajo z uporabo navadnega obrestnega računa. Kakršno koli odstopanje od tega pravila mora biti izrecno navedeno v pogodbi.

Izračun sestavljene nominalne obrestne mere

V okviru navadnega obrestovanja lahko izraz sestavljena nominalna obrestna mera pomeni izključno vsoto posameznih pogodbeno določenih delnih obrestnih mer, na primer referenčne obrestne mere in obrestnega pribitka.

$$p = p_1 + p_2$$

kjer je:

p, p_1, p_2 = obrestne mere za isto kapitalizacijsko obdobje

Obresti se obračunajo na navaden način od vsakokratnega stanja glavnice po naslednji formuli:

$$o = \frac{G * p * d}{L * 100} \quad \text{ozroma} \quad o = \frac{G * p_d}{100}$$

kjer je:

o = znesek obresti
 G = glavnica
 p = letna obrestna mera
 d = število dni v obrestovalnem obdobju
 L = število dni v letu
 p_d = obrestna mera za število dni obračuna

Obrestna mera za obdobje d dni se pri dekurzivnem obrestovanju računa po naslednji formuli:

$$p_d = p * \frac{d}{L}$$

kjer je:

p_d = obrestna mera za število dni obračuna
 p = letna obrestna mera
 d = število dni, za katere se računa obrestna mera
 L = število dni v letu

Preračun dekurzivne obrestne mere v anticipativno po načelu ekvivalence na letnem nivoju

$$p_{anti} = \frac{100 * p_{dek}}{100 + p_{dek}}$$

Tako dobljena anticipativna obrestna mera se zaokroži na dve decimalni mesti v odstotnem zapisu.

Pri izračunu za poljubno število dni:

$$p_{anti} = \frac{L * 100 * p_{dek}}{L * 100 + p_{dek} * d}$$

$$p_{dek} = \frac{L * 100 * p_{anti}}{L * 100 - p_{anti} * d}$$

kjer je:

p_{anti}	=	anticipativna letna obrestna mera
p_{dek}	=	dekurzivna letna obrestna mera
L	=	število dni v letu

Pri prehodu iz dekurzivne v anticipativno (oziroma obratno) je treba uporabiti enak način štetja časa.

Načini odplačila kreditov

Obročni način

Pri obročnem načinu odplačila kreditov je glavnica razdeljena na enake dele v celotnem obdobju vračila kredita. Pripadajoče obresti se obračunavajo za obračunsko obdobje, dogovorjeno v pogodbi, na navaden obrestni način.

$$A_i = Q + \frac{(G - (i-1) * Q) * p * d}{100 * L} \quad \text{za } i = 1, 2, \dots, n \quad Q = \frac{G}{n}$$

kjer je:

A_i	=	i-ta zaporedna obveznost
Q	=	obrok
G	=	glavnica
p	=	nominalna letna obrestna mera
d	=	dnevi med dvema plačiloma
n	=	število obrokov
L	=	število dni v letu

Anuitetni način

Periodično (običajno mesečno) obveznost, ki zapade v plačilo zadnjega dne v obdobju (meseču), določi banka na osnovi porabljenega zneska kredita, morebitnih pripisanih interkalarnih obresti, odplačilne dobe in nominalne obrestne mere, ki velja ob sklenitvi pogodbe. Obrestovalni faktor se izračuna na navaden obrestni način oziroma z upoštevanjem proporcionalne obrestne mere:

$$q_p = 1 + \frac{p}{m \cdot 100} \quad A = G * \frac{q_p^n (q_p - 1)}{q_p^n - 1}$$

kjer je:

q_p	=	obdobni obrestovalni faktor
p	=	letna obrestna mera
A	=	postnumerandna anuiteta
G	=	nezapadla glavnica
n	=	število potrebnih anuitet za poplačilo kredita
m	=	število anuitet v letu

Pri določanju obveznosti po anuitetnem načinu se te vedno zaokrožijo navzgor na najmanj dve decimalni mesti, pri čemer se poračun opravi z zadnjo izravnalno anuiteto tako, da se odplačilo kredita izteče v pogodbenem roku. Obračun obresti teče natanko po dnevih in ne po predkalkulaciji, z upoštevanjem števila dni od prejšnje anuitete do danes.

Banka mora med odplačevanjem kredita poskrbeti, da izravnalna anuiteta bistveno ne presega zneska običajne, vnaprej določene anuitete.

Izračun efektivne obrestne mere

Skladno s prvim odstavkom 17. člena Zakona o potrošniških kreditih (Uradni list RS, št. 70/00, 41/04 in 11/07; v nadaljevanju: ZPotK) je efektivna obrestna mera tista letna obrestna mera (diskontna stopnja), s katero se skupno kreditno breme (skupna vrednost vseh potrošnikovih plačil, ki nastanejo pri najetju in rednem odplačevanju kredita, razen stroškov iz 18. člena ZPotk) izenači s sedanjo vrednostjo odobrenega in nakazanega kreditnega zneska in se izračuna po naslednji matematični formuli:

$$\sum_{j=1}^m \frac{a_j}{\left(1 + \frac{EOM}{100}\right)^{t_j}} = \sum_{k=1}^n \frac{b_k}{\left(1 + \frac{EOM}{100}\right)^{t_k}}$$

kjer je:

Σ	vsota
m	število prejetih zneskov – tranš, če se kredit porablja postopoma, drugače je $m = 1$
a_j	prejeti zneski, katerih vsota je enaka znesku kredita
t_j	dolžina intervala, izražena v letih in delih leta, med začetnim trenutkom (datumom prejetja prve tranše kredita) in datumi naslednjih tranš (če so)
n	število obremenitev, ki jih tvorijo vsa odplačila kredita in skupni stroški kredita
b_k	posamezni zneski plačil
t_k	dolžina intervala, izražena v letih ali delih leta, med začetnim trenutkom (datumom prejetja prve tranše kredita) in datumi posameznih odplačil oziroma posameznih plačil skupnih stroškov kredita
EOM (efektivna obrestna mera)	je letni odstotek obresti, ki se lahko izračuna, če so drugi pogoji v enačbi znani iz pogodbe ali drugače

IV DODATNA PRIPOROČILA ZA DEPOZITNO POSLOVANJE

Informativni izračun

Stranke imajo dostop do različnih informativnih izračunov na spletnih straneh in v poslovnih enotah banke. Informativni izračun za posamezen depozit prikazuje najmanj naslednje:

- višino obrestne mere;
- pri sestavljeni nominalni obrestni meri točno navedbo referenčne obrestne mere, ugotavljanje in prilagoditev njene vrednosti;
- obdobje vezave/varčevanja;
- kapitalizacijsko obdobje;
- dospelost obresti;
- štetje dni;
- način obrestovanja;
- znesek sredstev in obresti ob koncu obdobja vezave/varčevanja; pri sestavljeni nominalni obrestni meri banka izrecno opozori, da informativni izračun temelji na predpostavki, da se referenčna obrestna mera v obdobju vezave/varčevanja ne spreminja;
- stroške.

Objava splošnih pogojev poslovanja in pojasnila stranki

Vsakokrat veljavni splošni pogoji za vse vrste depozitov, ki jih ponuja banka, so javno objavljeni v njenih poslovalnicah in na spletnih straneh. Banka stranki pred sklenitvijo pogodbenega razmerja pojasni tveganja, ki jih prevzema, naravo storitve in vse pogoje opravljanja bančnih storitev ter stroške, ki so povezani s tem.

Veljavnost splošnih pogojev poslovanja

Banka upošteva ob sklenitvi pogodbenega razmerja veljavne splošne pogoje poslovanja. Novi splošni pogoji poslovanja veljajo le, če se deponent z njimi strinja.

Določenost/določljivost sestavin depozitne pogodbe

Vse sestavine pogodbenega razmerja so dogovorjene s pogodbo in morebitnimi splošnimi pogoji poslovanja in se ne določajo z notranjimi akti banke. Splošni pogoji poslovanja ne vsebujejo bistvenih sestavin pogodbe (na primer obdobje vezave, višina obrestne mere).

Spreminjanje sestavin depozitne pogodbe v obdobju trajanja pogodbenega razmerja

Banka ne sme enostransko spreminjati pogodbeno dogovorjene obrestne mere in drugih sestavin depozitne pogodbe.

O vsaki poznejši spremembi, ki jo banka predlaga z jasno obrazložitvijo, mora doseči nedvoumno soglasje deponenta. Zato mora banka vsakemu posameznemu deponentu, pri katerem želi doseči spremembo depozitne pogodbe, posredovati ustrezno pisno ponudbo za spremembo in ga pozvati, da se o njej izjavi v roku, ki ne sme biti krajši od 30 dni.

Nedvoumno soglasje deponenta je doseženo, če se s ponudbo za spremembo izrecno pisno strinja.

Prenehanje depozitne pogodbe

Stranki pogodbenega razmerja lahko v pogodbi prosto določita razloge in pogoje (rednega in predčasnega) prenehanja pogodbenega razmerja. Banka pri tem upošteva načelo vestnosti in poštenja, ponudi določen (primeren) odpovedni rok, pravilno obračunava obresti po dogovorjeni obrestni meri, ponudi primerno odškodnino za škodo, ki nastane deponentu zaradi (takojšnjega) prenehanja pogodbe, če je to primerno, in vsekakor predčasno navede tudi morebitne stroške in provizije, ki bi jih stranka utrpela ob prenehanju pogodbenega razmerja.

Zakonitost poslovanja

Zakonitost poslovanja banke ne sme biti podrejena rezultatom njenega poslovanja in obvladovanju tveganj.

V PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

Rok za uveljavitev teh priporočil je eno leto od dneva sprejema na Svetu Banke Slovenije (sprejeto na 377. seji Sveta BS dne 15. 7. 2008). V navedenem roku banke prilagodijo svoje poslovanje tem priporočilom, in sicer s posebnim poudarkom na prilagoditvi obstoječih in novih pogodbenih razmerij priporočilom v poglavju IV. Dodatna priporočila za depozitno poslovanje. Banka Slovenije bo po izteku enega leta pregledovala izvajanje teh priporočil v bančnem sistemu in posebno pozornost posvetila ugotavljanju utemeljenosti razlogov za morebitna odstopanja (na primer krediti po NSVS). Banka Slovenije bo natančno pregledala zagotavljanje preglednosti vsakega morebitnega odstopanja od teh priporočil, ki morajo biti natančno in jasno opredeljena v pogodbi.

Predsednik
Sveta Banke Slovenije

dr. Marko Kranjec